

dve leti s potrebno vodo za živino in ljudi. Zapisovalec pa dodaja, da bo izkušnja pokazala ali voda ne bo presahnila, saj je bilo pred tem na gradu veliko pomanjkanje vode.

Pritegnejšo nas tudi opisi cest in poti. Komerzialna cesta od Vranskega proti Celju in dalje do Maribora je redno vzdrževana. V dokaj dobrem stanju so deželne ceste. Zapisovalci pogosto opozarjajo na slabe vozne razmere v jesenskem in predvsem zimskem času v hribovitih predelih. V hribovitih predelih se pogosto omenjajo le gozdne oz. vlečne poti (drče). Prometne razmere v Solčavi pa so morale biti tudi v času jožefinskih merjenj katastrofalne. K vasi ni vodila nobena vozna pot, bile so le slabe peš poti. Konje so vodili, natovorjene s potrebnim živežem, v sili po sredini potoka. Omenim naj še predlog, kako bi rešili lažji prehod preko Trojanskega klanca, kar kaže, da so vojaški inženirji že takrat razmišljali o prometnih rešitvah. Komerzialna cesta je bila od prvega mostu pod Trojanami do trojanskega klanca ali ti. Učaka s tovornimi vozmi težko prevozna. Enako težko je bila prevozna tudi od Šentožbolta na Učak. Na Učaku je 4–5 sežnjev globok predor skozi hrib. Cesta je zaradi majhnih izvirov, prhke zemlje sestoječe se iz drobnih škrljencev, slabe kakovosti. Da bi jo ohranili v uporabnem stanju, bi jo morali vedno popravljati. Predlogov, da bi morali poti redno vzdrževati in popravljati, je v zapisih še več. Brezpotja so v Trobojniku (pri Pišecah), kjer ljudje hodijo kar čez polja in v Mrčnih selah, kjer k raztresenim hišam ni nobenih peš poti. Da bi našli vse te male kočice v gozdu, bi nas morali voditi domačini, kot svetujejo zapisovalci. Ob Savi pri Zagorju so bile poti za ladijsko vleko.

Veliko zvemo iz zapisov o strukturi in sestavi gozdov (visoki, nizki, pomešani z grmovjem; sestoječi iz jelke, breze, hrasta, bukve). Navedenih je veliko konkretnih podatkov za primerjavo z današnjim stanjem. Opisi hribov so bili potrebni predvsem za vojaške potrebe, čeprav so tudi za današnjo rabo koristni. Zapisovalci opisujejo razgled (npr. z Uršlje gore). Vojski so služili hribi za orientacijske točke v zvezi z eventualnim obstreljevanjem nižje ležečih krajev in področij.

Pri podrobnem pregledovanju opisov bi odkrili še mnoge značilnosti in podrobnosti povezane s trdnimi zgradbami, vodami, potmi, gozdovi in hribi, ki niso ušle budnemu očesu zapisovalcev. Iz mnogih podrobnosti in detajlov lahko sklepamo, kako zanesljivi so podatki, ki so jih zapisovalci stanja zabeležili.

Stanje na kartah jožefinske izmere bomo lahko primerjali z današnjo podobo Slovenije, ki jo najdemo na državni topografski karti izmere 1:25.000 (205 kart). Izdala jo je Geodetska uprava Republike Slovenije v Ljubljani med 1997 in 1999. Današnje stanje in stanje pred več kot 200 leti si tako podajata roki.

Ignacij Voje

Joachim Radkau, **Natur und Macht. Eine Weltgeschichte der Umwelt**. München: Verlag C. H. Beck, 2000. 438 strani.

Pisati svetovno zgodovino okolja zahteva nadpovprečni odmerek samozavesti in poguma. Razen za zahodno Evropo in Severno Ameriko skoraj ni del, ki bi obravnavala zgodovino (varstva) okolja v posamezni državi ali pokrajini, pa še obstoječa dela so karseda raztresena in kar je še huje, močno kontradiktorna. Zgodovina okolja namreč sama na sebi še skoraj ni bila predmet obravnave, razen redkih izjem, npr. kultivirane krajine, gozdov in nekaj malega o vodah. Večina obstoječih obravnave je namreč v zvezi z varstvom okolja, to pa je že samo po sebi interesno obarvano, neredko kar ideološko (večkrat tudi v družbenem in političnem smislu) usmerjeno, tako da je zelo težko izluščiti kolikor toliko objektivno resnico.

Odlika obravnavane knjige je, da se kolikor je le mogoče izogiba uporabi zgodovine diskurza, temveč se skuša dokopati do bistva stvari.

Veliko primerov zlasti z začetka novega veka je, ko so bila močna prizadevanja, največkrat z državne strani, za kake ukrepe, ki so močno posegali v okolje, ki jih je podpirala kričava publicistika, resnični namen pa je bil povsem nasproten od deklariranega. Kot izhaja že iz naslova, je pisec skušal povezati dogajanja v okolju, posebej še pomembne ukrepe za njegove spremembe, z oblastjo, bodisi plemstva ali meščanstva, dežele ali države. To pa je, kolikor mi je znano, na tem področju povsem nov pristop, ki pa prinaša nova in neredko povsem drugačna spoznanja, kakršnih smo bili na podlagi preveč enostranske literature vajeni doslej.

Avtor, ki je sicer profesor novejšje zgodovine, vendar z interesi na materialnih področjih, se je zelo poglobil v naravoslovno in tehnično problematiko okolja in je kot profesionalno nedeformiran izluščil

ozadje pojavov, ki jih naravoslovno ali tehnično izobražen pisec z največjo verjetnostjo ne bi mogel. Ker je za obravnavano tematiko na voljo le malo specialnih del, je pisec predelal ogromno gradivo z vseh mogočih naravoslovnih, tehničnih, kmetijskih, gozdarskih, ekonomskih, političnih, pravnih, zgodovinskih, umetnostnozgodovinskih, literarnih in umetnostnih področij. Navedbe o tem gradivu obsegajo v knjigi kar 83 strani, t. j. 19 odstotkov obsega knjige.

Skoraj edina hiba, ki jo v knjigi najdemo, je uporaba predpone eko- ob vsaki priložnosti, tudi ko vsebinsko ne ustreza. Ekologija se je z vsemi izpeljankami zdaj žal razširila na vse pojme, pojave in ukrepe, ki še tako od daleč obravnavajo okolje, čeprav z ekologijo kot znanostjo o naravi nimajo domala nobene zveze. Nemogoče si je misliti, da bi pisec tega ne vedel, odločil se je za tak način pisanja pač zato, da bi bil bolj sodoben, bližji sodobnemu izražanju, čeprav strogo vzeto ni pravilno. Morebiti je tako želela tudi založba.

Povsem nemogoče bi bilo vsaj približno predstaviti dognanja v tej knjigi, zato naj navedemo le poglavja s kratko vsebino. Po kratkem predgovoru sledi poglavje Razmišljanja o okoljski zgodovini. V njem piše avtor o plašnicah in slepih ulicah v okoljski zgodovini, o monotoniji vražjih krogov in labirintu rešnih poti, o Liebigovih tezah, o globini časa in skrivnostni moči regeneracije ideala o naravi, o problemu vrednostnih sodb v okoljski zgodovini in o ekologiji kot zgodovinski razlagi. Sprašuje se tudi, ali je okoljska zgodovina zgodovina skrivnosti ali zgodovina očitnega?

Drugo poglavje obravnava Ekologijo subsistence in nemega znanja – pradačne simbioze človeka in narave. Na začetku je bil ogenj in po vsem svetu razširjeno požigalništvo in piromanija v zgodovini okolja. Človek in živali, lov in udomačitev. Vrtovi in sadno drevje. Kmetje in pastirji (nomadi). Tragedija srenjskih zemljišč. Je bilo predmoderno kmetijstvo “nezavedno” ropanje narave? Mati Zemlja in Oče v nebesih – ekologija religije.

Tretje poglavje obravnava Vodo, gozd in oblast. V njem je opisano urejanje voda na velikih in manjših območjih, iz tega izvirajoča ali že predhodno utemeljena oblast in verižne reakcije. Egipt in Mezopotamija: arhetipični kontrast. Namakane terase – socioekološka celična kultura. Kitajski zid kot zgled in svarilo. Vodne kulture na tesnem prostoru: Benetke in Holandija. Malarija, namakanje zemljišč, izginevanje gozdov – endemija kot nemezis narave in čuvarka ekoloških rezerv. Krčenje gozdov in “ekološki samomor” v Sredozemlju: navidezen problem? Erozijski v soglasju z naravo in zavajajoče historiziranje. Gozd in oblast v Evropi: od krčenja gozdov za naseljevanje do gozdnih redov. Fiksne točke krizne zavesti: mesta in rudarstvo.

Četrto poglavje, Kolonializem kot okoljezgodovinsko razvodje, lahko zanemarimo, ker za nas ni toliko pomembno. Peto poglavje, Na mejah narave, obravnava prodor k zadnjim rezervam. Kjer je gnoj, je tudi Kristus (iz besedne igre Wo Mistus, da Christus). Od prahe h kultu gnoja in k politiziranju kmetijstva. Navidezni preplah zaradi pomanjkanja lesa, gibanje za pogozdovanje in pojav ekološke gozdne apologetike. Večpomenski razcvet moderne naravne religije. Narava in magija: na poti h konkretizaciji narave, ki jo je treba varovati. Prva industrijska okoljska kriza in nastanek modernih osnovnih vzorcev upravljanja s krizami.

Šesto poglavje, V labirintu globalizacije, obravnava najgloblje povezave v okoljski zgodovini. Kri in zemlja (Blut und Boden). Brezupnost avtarkizma. Osnove skrbi za okolje: atomska apokalipsa in bojazen pred rakom. O različnih virih ekološkega gibanja. Nepal, Butan in druge perspektive vrhov: okoljski problemi z vidika turizma, pomoči za gospodarsko nerazvite države in vožnje v vesolje. Problemi oblasti in negotovosti v okoljski politiki.

V zavesti ljudi in v publicistiki se širi predstava, da lahko okoljske težave reši le znanost. Avtor je do tega upravičeno zelo skeptičen, saj se je doslej pogosto izkazalo, da je znanost z omogočanjem (pospešenega) gospodarskega razvoja prek tehnike naravnost ustvarjala okoljske probleme. Neredko je rešitev enega problema na znanstven način odprla kar več novih. Tudi ni privrženec teze, da je mogoče doseči spravo med ekonomiko in ekologijo, kar se zdaj trobi na začetku (politično forsiranega) trajnostnega razvoja. Dobro mu je znano pravilo: bolj dognane ko so tehnike proizvodnje in pridelave, tem manjše so možnosti trajnostnega razvoja oz. gospodarstva. Radkauova knjiga je delo, ki naravnost zahteva preverjanje doslej običajnih trditev na področju okolja, pogled k bistvu problemov in zlasti k resničnemu namenu nameravnih in izvedenih ukrepov.